

УДК 7.012(4)15

ВПРОВАДЖЕННЯ ТЕРМІНУ DISEGNO В АКАДЕМІЧНИЙ ДИСКУРС XVI СТОЛІТТЯ

ЯКОВЛЕВ Микола¹, КОЛОМІЄЦЬ Антон²

¹Національна академія мистецтв України, місто Київ, Україна

²Інститут проблем сучасного мистецтва НАМУ, Київ, Україна

gychamu@gmail.com

antin.zikrachi@gmail.com

Автори вивчають витоки терміну disegno у європейській науковій думці XVI ст. Розглянуто тлумачення та роз'яснення цього терміну такими митцями-мислителями, як Francisco De Holanda, Giorgio Vasari, Federico Zuccari. Подано думки сучасних дослідників. Зазначені автори XVI ст. були знаковими постатями не лише в мистецтві, але й насамперед у теорії мистецтва та становленні мистецької академічної освіти у Європі. Їхній погляд на термін disegno, його розуміння – є важливим для коректного тлумачення його тепер. Крім того, висока планка інтелектуального дискурсу високоосвічених авторів, які були водночас визнаними митцями, є гідним орієнтиром для дослідників культурологічного поля у XXI ст.

Ключові слова: *disegno, живопис, скульптура, архітектура, художник.*

ВСТУП

Слово DISEGNO як термін і назва мистецької дисципліни з'являється на сторінках теоретичних трактатів європейських митців з XVI століття. Ми мусимо при цьому зауважити, що значення цього терміну в зазначений час і тепер не є рівнозначними. Проте історія нинішнього значення, як і самого терміну, безумовно, бере початок саме в добу пізнього Відродження.

ПОСТАНОВКА ЗАВДАННЯ

Автори вважають за потрібне зібрати та проаналізувати документальні свідчення того часу щодо думок та оцінок провідних митців і водночас теоретиків мистецтва щодо DISEGNO, його природи, значення та місця в ієрархії образотворчих напрямків.

РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ ТА ЇХ ОБГОВОРЕННЯ

У 1548 році з'являється трактат з історії та теорії мистецтва португальського митця-мислителя голандського походження Francisco De Holanda – DA PINTURA ANTIGUA (1548-1549) Livro I – Parte theorica. Livro II – Dialogos em Roma. Твір цей, торкаючись як історії мистецтва, так і його глибинних теоретичних основ, здобув визнання та набув популярності ще за життя автора.

Як пише сам Francisco De Holanda: «A arte da plástica é muito antiga e por ella comecei eu, sendo moço a aprende. Esta é sculpir em barro, e Praxitelles lhe chamava mãe da scultura, mas eu lhe chamo madrastra, e á pintura ou desenho legitima sua mãe.» «E tenho achado que mais e mores obras podera fazer, de scultura do que sabia fazer na pintura ou illu- minação, quando o fazia, porque finalmente algum conhecimento do desenho de que me o imenso Deos fez merçe (que o não negarei) o qual desenho é a cabeça e chave de todas estas obras e de todas as artes d'este mundo» [2, с. 152-153].

«Мистецтво пластики дуже давнє, і я почав вивчати його в дитинстві. Це ліплення в глині, і Пракситель називав це матір'ю скульптури, але я називаю це мачухою, а живопис чи desenho є його законною матір'ю». «І я думав, що зможу робити все більше і більше робіт, ліпити те, що я вмів робити в живописі чи ілюстрації, коли я це робив, тому що нарешті деякі знання desenho, які великий Бог дав мені заслужити (що я не буду заперечувати), цей desenho є головою і ключем усіх цих творів і всіх мистецтв цього світу» (тут і далі переклад авторів). Отже, будучи насамперед успішним митцем із багатим творчим досвідом та значною кількістю престижних замовлень, він вказує на визначальний вплив саме desenho (разом з живописом) на скульптуру, таким чином підносячи його на вищій щабель як «головою та ключем усіх творів і всіх мистецтв». Подібну тезу, також із піднесенням ролі disegno над іншими напрямками образотворчого мистецтва, ми знаходимо у Giorgio Vasari у його відомій праці *Le vite de' più eccellenti pittori, scultori e architettori* (1568).

«Perché il disegno, padre delle tre arti nostre, architettura, scultura e pittura, procedendo dall'intelletto, cava di molte cose un giudizio universale, simile a una forma o vero idea di tutte le cose della natura, la quale è singularissima nelle sue misure, di qui è che non solo nei corpi umani e degl'animali, ma nelle piante ancora, e nelle fabbriche e sculture e pitture cognosce la proporzione che ha il tutto con le parti, e che hanno le parti fra loro e col tutto insieme. E perché da questa cognizione nasce un certo concetto e giudizio che si forma nella mente quella tal cosa, che poi espressa con le mani si chiama disegno, si può concludere che esso disegno altro non sia che una apparente espressione e dichiarazione del concetto che si ha nell'animo, e di quello che altri si è nella mente imaginato e fabricato nell'idea» [1].

«Тому що disegno, батько наших трьох мистецтв, архітектури, скульптури та живопису, виходячи з інтелекту, виводить універсальне судження з багатьох речей, подібне до форми або справжньої ідеї всіх речей природи, відміряючи кожному свою унікальну міру, з чого випливає, що не тільки в тілах людей і тварин, але також і в рослинах, і в будівлях, і в скульптурах, і в картинах, він пізнає пропорцію, яку ціле має з частинами, і яку частини мають між собою і з цілим разом. І оскільки з цього пізнання виникає певна концепція та судження, які формують у свідомості певну річ, яка потім називається disegno, то можна зробити висновок, що цей disegno є не чим іншим, як явним вираженням та виголошенням концепції, яку хтось має в душі, і те, що інші уявили та втілили в цій ідеї». Вазарі вказує, що disegno є не лише «батьком» усіх образотворчих мистецтв, але й візуальним втіленням

внутрішньої ідеї. Такий напрямок є співзвучним думкам Federico Zuccari, які він виклав у книзі *L'idea de' pittori, scultori ed architetti* (1607).

«Che sia segno del nome di Dio questo nome DI , SEGNO , è assai chiaro per le stesso , come si pud vedere dall'istesse sue lettere senz'altra dichiarazione. Perocchè le due prime , e l'ultima lettera dimostrano apertamente il nome di Dio , argomento della dignità , e gran dezza sua ; e volendo di più intendere le altre quattro lettere , che nel mezzo di questo nome DI , SEGN , O , restano , non ci maraviglieremo della singular facultà sua , e sua significazione , che ci dinota essere vero segno di Dio in noi» [5, с. 164].

«Те, що це ім'я DI, SEGNO, є знаком імені Бога, цілком зрозуміло, як можна побачити з тих самих його букв без будь-якого іншого роз'яснення. Тому що перші дві букви і остання буква відкрито демонструють ім'я Бога, доказ його гідності і величі; і бажаючи краще зрозуміти інші чотири літери, які залишаються в середині цього імені DI, SEGN, O, ми не будемо дивуватися його унікальній здатності та його значенню, яке вказує на те, що це справжній знак Бога в нас».

John S. Hendrix, аналізуючи неоплатонічні ідеї у поглядах Federico Zuccari, наводить схему виникнення образу з *L'idea de' pittori, scultori ed architetti*: «the work of art exists first in the mind of the artist, considering design universally as the fabrication of every intellectual idea. Disegno interno is 'a concept formed in our mind, that enables us explicitly and clearly to recognize anything, whatever it may be, and to operate practically in conformance with the thing intended'. The Idea is a forma spirituale which is both 'divided and used by the intellect to apprehend all natural things clearly and distinctly', and the expression of such apprehension in artistic materials; here the Idea is differentiated from the theological Idea as it is applied to artistic production, or artistic representation, which is called disegno esterno, or external design» [3].

«Твір мистецтва спочатку існує в свідомості художника, який розглядає дизайн як універсальний витвір будь-якої інтелектуальної ідеї. Disegno interno – це «концепція, сформована в нашому розумі, яка дозволяє нам чітко й ясно розпізнавати будь-що, чим би воно не було, і діяти практично відповідно до задуманого». Ідея є духовною формою, яка «розділена та використовується інтелектом для ясного й чіткого розуміння всіх природних речей», і вираженням такого розуміння в художніх матеріалах; тут Ідея відрізняється від теологічної Ідеї, оскільки її застосовують до художнього виробництва, або художнього представлення, яке називається disegno esterno, або зовнішній дизайн».

Отже, Federico Zuccari аналізує на неоплатонічній філософській основі сам процес образотворення та образотворення. Adriana Judith Cardoso Villegas та María de los Ángeles Lichtle García de Acevedo у своїй статті *La naturaleza práctica del diseño* зазначають, що саме Federico Zuccari першим серед митців-мислителів доби Відродження чітко сформулював концепцію взаємодії внутрішнього та зовнішнього дизайнів [4]. Ставлення Federico Zuccari до disegno як до священного видно з тлумачення ним самого цього терміну як аббревіатури, яка розшифровується, як «Знак Бога в нас».

ВИСНОВКИ

Підтверджено, що термін Disegno було впроваджено митцями-мислителями XVI ст. як означення рисунку. Наведені автори підносили disegno вище усіх образотворчих мистецтв, вважаючи його «батьком усіх мистецтв». Встановлено, що найглибший філософській аналіз запропонував Federico Zuccari. Тлумачення теорії мистецтва наведеними авторами справило визначальний вплив на мистецтвознавчу думку XVI-XVII ст.

ЛІТЕРАТУРА

1. Giorgio Vasari - Le vite de' più eccellenti pittori, scultori e architettori (1568). Capitolo 15. URL: [https://it.wikisource.org/wiki/Le_vite_de%27_pi%C3%B9_eccellenti_pittori,_scultori_e_architettori_\(1568\)/Capitolo_15](https://it.wikisource.org/wiki/Le_vite_de%27_pi%C3%B9_eccellenti_pittori,_scultori_e_architettori_(1568)/Capitolo_15)
2. HOLANDA (FRANCISCO DE) – DA PINTURA ANTIGUA (1548-1549) Livro I – Parte theorica. Livro II – Dialogos em Roma. (Primeira edição completa d'esta celebre obra). Commentada por Joaquim de Vasconcellos. Edição da “Renascença Portuguesa”. Porto. [1918] p. 152-153. URL: https://kupdf.net/download/da-pintura-antiga_591335badc0d60056f959f1a_pdf#
3. Humanism and Disegno: Neoplatonism at the Accademia di San Luca in Rome. John S. Hendrix. URL: https://docs.rwu.edu/saahp_fp/1/
4. La naturaleza práctica del diseño, Adriana Judith Cardoso Villegas, María de los Angeles Lichte García de Acevedo, Insigne Visual - Revista del Colegio de Diseño Gráfico – BUAP, Vol. 3, Núm. 23, Compilación 2015-17. URL: <http://www.apps.buap.mx/ojs3/index.php/insigne/article/view/1355/944>
5. L'idea De' Pittori, Scultori Ed Architetti Del Cavalier Federigo Zuccaro Divisa In Due Libri. Federico Zuccari. ene 1768 Pagliarini. P. 164. URL: <https://play.google.com/books/reader?id=E8k9AAAAcAAJ&pg=GBS.PP18&hl>

YAKOVLEV M., KOLOMIETS A.

TERM DISEGNO IMPLEMENTATION IN THE ACADEMIC DISCOURSE OF THE 16TH CENTURY

The author studies the disegno term origins in European scientific thought of the 16th century. The term interpretation and clarification by such artists-thinkers as Francisco De Holanda, Giorgio Vasari, Federico Zuccari is considered. Also, the opinions of modern researchers are presented in this research. The mentioned authors of the 16th century were iconic figures not only in art, but primarily in art theory as well as in art formation of academic education in Europe. Nowadays, their points of view of the disegno term, term understanding - are important for its correct interpretation. In addition, the high bar of intellectual discourse of highly educated authors, who were at the same time recognized artists, is a worthy reference point for the cultural field research in the 21st century.

Key words: *disegno, painting, sculpture, architecture, artist.*